ומשום ההיתר שהתחדש בְּסֵיפָא אִיצְטְרִיכָא לֵיהּ לשנות ברישא את האיסור בשינה דווקא. ששנינו בסיפא, אבל פּוֹשְׁטִין הכהנים את בגדיהם וּמְקַפְּלִין וּמַנִּיחִין תַּחַת רֹאשֵׁיהֶם, שכיון שכבר פשטו אותם לא חוששים שמא יפיחו בהם בשנתם.

הגמרא מדייקת מהסיפא של הברייתא: שנינו, פּוֹשְׁטִין וּמְקַפְּלִין וּמַנִּיחִין אוֹתָן תַּחַת רֹאשֵׁיהֶן, שֶׁמָּעַתָּ מִינָּהּ שבִּגְדֵי כְּהוּנָּה נִיתְּנוּ לַיְּהָנוֹת בָּהֶן. דוחה הגמרא: אֲמַר רַב פָּפָּא, לֹא תֵּימָא שכוונת המשנה שהניחום תַּחַת רֹאשֵׁיהֶן ממש, אֶלָּא אֵימָא שהניחום כְּנֶגֶד [–לידן] רֹאשֵׁיהֶן, ולא נהנו מהם.

דין נוסף שאפשר ללמוד מדברי רב פפא: אָמַר רַב מְשַׁרְשִׁיָא, מפירושו של רב פפא שהתירו לכהנים להניח את הבגדים סמוך לראשיהם ולא חששו שמא יפיח, שֶׁמָּעַתָּ מִינָּהּ – יש לך ללמוד מכאן שתְּפִילִּין המונחות מִן הַצַּד – בצידו של אדם ישן, שַׁפִּיר דָּמֵי, שמאחר ואינו לובשם אין זה בזיון אם יפיח.

ראיה לדברי רב פפא: הָכִי נַמִּי מִסְתַּבְּרָא דְּתחת ראשיהן פירושו כְּנֶגֶד רֹאשֵׁיהֶן. דְּאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ שהניחום תַּחַת רֹאשֵׁיהֶן ממש, לא מובן מדוע הותר, וְתִיפּוֹק לִי לאסור מִשּׁוּם כִּלְאַיִם, דְּהָא אִיכָּא אַבְנֵט שהיה עשוי מצמר ופשתן יחד. וּנְהִי נַמִּי – ואף שנאמר דְּבגדי כהונה נִיתְּנוּ לַיְּהָנוֹת בָּהֶן ואין בהם מעילה, מכל מקום הָא מִתְּהַנֵּי מִכִּלְאַיִם. וְהָנֵיחָא לְמַאן דְּאָמַר אַבְנֵטוֹ שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל (בשאר ימות השנה) ביום הכפורים שהיה עשוי רק פשתן, זֶה הוּא – דומה הוא לְאַבְנֵטוֹ שֶׁל כֹּהֵן הֶדְיוֹט [של כל ימות השנה], כלומר אף הוא עשוי רק פשתן, אם כן לא היה כלל כלאים בבגדי כהן הדיוט, והותר לשכב עליהם. אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר אַבְנֵטוֹ שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל לֹא זֶה הוּא אַבְנֵטוֹ שֶׁל כֹּהֵן הֶדְיוֹט, כיון ששל כהן הדיוט עשוי כלאים, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר – מדוע התירו לשכב עליו ולא חששו לאיסור כלאים. אלא מוכח כרב פפא, שהיו מניחים אותם לצד ראשיהן ולא תחתיהם.

הגמרא מעלה אפשרות לדחות את הראיה: וְכִי תֵּימָא שכְּלָאִים רק כְּלְבִישָׁה וְהַעֲלָאָה – ללבשם או להניחם על גופו הוּא דְּאָסוּר, אבל בְּהַצָּעָה – להציעם תחתיו שָׁרֵי, ולפיכך הותר לכהנים לשכב עליהם. דוחה הגמרא: וְהָתַנְיָא שאף להציע תחתיו אסור, נאמר (ויקרא יט יט) 'וּבֶגֶד כִּלְאַיִם שַׁעַטְנֵז לֹא יַעֲלֶה עָלֶיךָ', משמע שלא אסרה תורה אלא לבישה והעלאה, אֲבָל אַתָּה מוּתָּר לְהַצִּיעוֹ תַּחְתֶּיךָ ולשכב עליו. אֲבָל אָמְרוּ חֲכָמִים, אָסוּר לַעֲשׂוֹת בֵּן מדרבנן, שֶׁמָּא תֵּיכָּרֵךְ ותעלה נִימָא אַחַת עַל בְּשָׂרוֹ, ויעבור על איסור כלאים. ומכיון שאף הצעה אסורה בכלאים, ולדעה אחת יש בבגדי כהונה משום כלאים, על כרחך שהניחו את בגדיהם סמוך לראשיהם כרב פפא.

הגמרא מעלה אפשרות נוספת לדחות את הראיה לרב פפא: וְכִי תֵּימָא שאכן הניחו את הבגדים תחת ראשם ממש, והסיבה שלא חשו לאיסור כלאים כיון דְּמִסְפְּסֵיק לֵיהּ מִידֵּי בֵּינֵי בֵּינֵי – שהניחו בגד אחר לחצוץ בין ראשם לבגדים. דוחה הגמרא: לא יתכן לומר כך, וְהָאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פָּזִי, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, אָמַר רַבִּי מְשׁוּם קָהָלָא קַדִּישָׁא שְׁבִירוּשָׁלַיִם, אַפִּילּוּ הניח עֲשָׂר מַצָּעוֹת זוֹ עַל גַּב זוֹ, וְיֵשׁ כִּלְאַיִם תַּחְתֵּיהֶן, אָסוּר לִישַׁן עֲלֵיהֶן, לפי שעדיין יש לחשוש שמא תיכרך נימא על בשרו. אֶלָּא לָאו, מזה שלא חשו לאיסור כלאים שֶׁמָּעַתָּ מִינָּהּ כרב פפא שהניחום כְּנֶגֶד רֹאשֵׁיהֶן ולא תחתיהם. מסיקה הגמרא: אכן שֶׁמָּעַתָּ מִינָּהּ.

דעה החולקת על רב פפא: רַב אַשִׁי אָמַר, לְעוֹלָם הניחום תַּחַת רֹאשֵׁיהֶן, ומה שקשה וְהָא קָא מִתְהֲנֵי מִכִּלְאַיִם, אין זו קושיא, כיון שבִּגְדֵי כְּהוּנָּה קָשִׁין הֵן ואינם מחממים, לכן אין בהם איסור כלאים.

כִּי הָא דְּאָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ, הַאי נַמְטָא נַמְדָא – לבד קשה, דְּגָרֵשׁ – העשוי במקום ששמו נרש, שָׁרֵיָא – מותר, כלומר אין בו משום איסור כלאים, לפי שהוא קשה ואינו מחמם.

הגמרא חוזרת לברר את הספק האם בגדי כהונה ניתנו ליהנות: תָּא שְׁמַע, בִּגְדֵי כְּהוּנָּה, הַיּוֹצֵא כשהוא לבוש בָּהֶן לַמְּדִינָה – חוץ למקדש, אָסוּר, כיון שנוהג בהם מנהג חולין. וְאילו הלובשן בְּמִקְדָּשׁ – בכל הר הבית, בֵּין בִּשְׁעַת עֲבוֹדָה בֵּין שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת עֲבוֹדָה מוּתָּר, מַפְנֵי שֶׁבִּגְדֵי כְּהוּנָּה נִיתְּנוּ לַיְּהָנוֹת בָּהֶן אף שלא בשעת עבודה. מסיימת הגמרא: שְׁמַע מִינָּהּ.

הגמרא מקשה על דברי הברייתא: וְכִי בַּמְּדִינָה לֹא הותר ללבוש בגדי כהונה, וְהָתַנְיָא, בְּעֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה [בְּטֵבֵת], יוֹם הַר גְּרִיזִים [הוּא], דִּילֹא לְמִסְפַּד – שאין להספיד בו. הוא היום שֶׁבּוֹ בִּקְּשׁוּ כּוּתִיִּים אֶת בֵּית אֱלֹהֵינוּ [–בית המקדש] מֵאֶלֶכְסַנְדְּרִים מלך מוֹקְדוֹן לְהַחֲרִיבוֹ, וּנְתָנוֹ לָהֶם. בָּאוּ וְהוֹדִיעוּ אֶת שְׁמוּעוֹן הַצַּדִּיק, מֶה עָשָׂה, לָבַשׁ בִּגְדֵי כְּהוּנָּה, וְנִתְעַטֵּף בִּבְגְדֵי כְּהוּנָּה, וּמַיְּקִירֵי [–נכבדי] יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ, וַאֲבוּקוֹת שֶׁל אוֹר [–אש] בְּיָדֵיהֶן. וְכָל אותו הַלַּיְלָה, היו הַלָּלוּ – שמעון הצדיק ויקירי ישראל הוֹלְכִים אל המלך מִצַּד זֶה, וְהַלָּלוּ – כותים הוֹלְכִים אל המלך מִצַּד זֶה, עַד שֶׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר. כֵּיוָן שֶׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר, אָמַר לָהֶם – שאל המלך את הכותים, מִי הַלָּלוּ. אָמְרוּ לוֹ, יְהוּדִים שֶׁמָּרְדוּ בָּךְ. כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ המלך לְמקום ושמו אַנְטִיפַּטְרֵס, זָרְחָה הַחַמָּה וּפָגְעוּ שמעון הצדיק והמלך זֶה בָּזֶה. כֵּיוָן שֶׁרָאָה המלך לְשִׁמְעוֹן הַצַּדִּיק, יָרַד מִמֶּרְכַּבְתּוֹ וְהִשְׁתַּחֲוָה לָפָנָיו. אָמְרוּ לוֹ עבדיו, וכי מֶלֶךְ גָּדוֹל כְּמוֹתְךָ יִשְׁתַּחֲוֶה לִיהוּדִי זֶה. אָמַר לָהֶם, דְּמוּת דְּיוֹקְנוֹ [–מלאך בדמותו] שֶׁל זֶה באה וּמְנַצַּחַת לְפָנַי בְּבֵית מִלְחֲמָתִי. אָמַר לָהֶם המלך לישראל, לָמָּה בָּאתֶם. אָמְרוּ לו, אַפְשָׁר – וכי יתכן שהַבַּיִת שֶׁמִּתְפַּלְּלִים בּוֹ עָלֶיךָ וְעַל מַלְכוּתְךָ שֶׁלֹּא תֶּחֱרַב, יַתְעוּךָ – ירמו אותך עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים כדי לְהַחֲרִיבוֹ. אָמַר לָהֶם, מִי הַלָּלוּ שהתעונו. אָמְרוּ לו, כּוּתִיִּים הַלָּלוּ שֶׁעוֹמְדִים לְפָנֶיךָ. אָמַר לָהֶם, הֲרֵי הֵם הכותים מְסוּרִין בִּידֵיכֶם להענישם כרצונכם. מִיָּד נָקְבוּם בְּעַקְבֵיהֶם, וּתְלָאוּם בְּזַנְבֵי סוּסֵיהֶם, וְהָיוּ מְגָרְרִין אוֹתָן עַל הַקּוֹצִים וְעַל הַבָּרָקָנִים, עַד שֶׁהִגִּיעוּ לְהַר גְּרִיזִים – מקום מושבם של הכותים. כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעוּ לְהַר גְּרִיזִים, חֲרְשׁוּהוּ את המקום וְזָרְעוּהוּ כָּרְשִׁינִין – מאכל בהמה, כְּדֵרֶךְ שֶׁכִּסְּחוּ הכותים לַעֲשׂוֹת לְבֵית אֱלֹהֵינוּ, וְאוֹתוֹ הַיּוֹם, עֲשָׂאוּהוּ יוֹם טוֹב. הרי ששמעון הצדיק לבש בגדי כהונה חוץ למקדש, ומשמע שהדבר מותר.

מתרצת הגמרא: אִי בְּעֵית אֵימָא, הבגדים שלבש שמעון הצדיק היו מאותן הָרְאוּיִין [–מובנים] לְבִגְדֵי כְּהוּנָּה, אבל לא הוקדשו עדיין. וְאִי בְּעֵית אֵימָא, אכן לבש בגדי כהונה ממש, והותר לו משום 'עֵת לַעֲשׂוֹת לַה' הֵפֵרוּ תּוֹרָתֶךָ' (תהלים קיט קכו) – כשבא עת שצריך לעשות דבר לשם ה', מותר להפר דבר תורה. אף כאן עת סכנה היתה, שרצו להחריב את בית המקדש.

שנינו במשנה: חַזָּן הַכְּנֶסֶת נוֹטֵל סֵפֶר תּוֹרָה, ונותנו לראש הכנסת וכו' וכהן גדול עומד ומקבל. מדייקת הגמרא: מזה שמכבדים את ראש הכנסת ואת הסגן ליטול את ספר התורה בפני הכהן גדול, שָׁמַע מִינָּהּ שחוֹלְקִין – מותר לתלמיד לחלוק כָּבוֹד לְתַלְמִיד גדול ממנו ואפילו בְּמָקוֹם שהָרַב נמצא, ואינו כממעט מכבוד הרב. דוחה הגמרא: אָמַר אַבָּיֵי, כּוּלָּהּ – כל מה שמעבירין את הספר מזה לזה, מְשׁוּם להראות את כְּבוֹדוֹ דְּכֹהֵן גָּדוֹל הִיא, שיש הרבה שררות תחתיו.

שנינו במשנה: וְכֹהֵן גָּדוֹל עוֹמֵד. מדייקת הגמרא: מִכְּלָל מתוך דברי המשנה משמע שֶׁעד שעת הקריאה הוּא – הכהן גדול היה יוֹשֵׁב, וְהָא אָנָן תְּנַן

אֵין יְשִׁיבָה מוּתֶרֶת בָּעֲזָרָה אֶלָּא לְמַלְכֵי בֵּית דָּוִד בִּלְבַד, שֶׁנֶּאֱמַר (דה"א א' יז טז) 'וַיָּבֹא הַמֶּלֶךְ דָּוִד וַיֵּשֶׁב לִפְנֵי ה'', אבל לכל אדם, ואפילו כהן גדול, אסורה הישיבה. מתרצת הגמרא: כִּדְאָמַר רַב חִסְדָּא ביישוב קושיא אחרת, שהיו קוראים בָּעֲזָרַת נָשִׁים, הָכָא נַמִּי יש לתרץ שהקריאה היתה בָּעֲזָרַת נָשִׁים, שאין קדושתה כעזרה ומותר לשבת בה.

מבררת הגמרא: וְהֵיכָא אִיתְּמַר תירוצו דְּרַב חִסְדָּא. משיבה הגמרא: אַהָא – על קושיא זו. שכן ממשנתנו משמע שלפני שהספר תורה הובא למקום הקריאה ישב שם הכהן גדול, והקשו על כך: מֵיתִיבִי, דְּתַנְיָא הֵיכָן קוֹרִין בּוֹ – בספר התורה, בָּעֲזָרָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב חולק וְאוֹמֵר בְּהַר הַבַּיִת, שֶׁנֶּאֱמַר בקריאה שקרא עזרא (נחמיה ח ג) 'וַיִּקְרָא בּוֹ לִפְנֵי הָרְחוֹב אֲשֶׁר לִפְנֵי שַׁעַר הַמָּיִם'. ולדעת תנא קמא קשה, שהרי אין ישיבה בעזרה מלבד למלכי בית דוד. וְאָמַר רַב חִסְדָּא, כוונת תנא קמא שקראו בָּעֲזָרַת נָשִׁים, שבה מותר לשבת.

אגב העיסוק בקריאת עזרא, מפרשת הגמרא פסוק נוסף באותו ענין: נאמר (שם שם ו) 'וַיְבָרֶךְ עֶזְרָא אֶת ה' הָאֱלֹהִים הַגָּדוֹל'. מבררת הגמרא: מַאי 'גָּדוֹל' – כיצד גידלו. משיבה הגמרא: אָמַר רַב יוֹסֵף אָמַר רַב, שֶׁגִּדְּלוֹ בכך שהזכירו בַּשֵּׁם הַמְפוֹרָשׁ – שם בן ארבע אותיות. רַב גִּיהֵל אָמַר, גידלו בכך שתיקן בבית המקדש השני לומר בסוף כל ברכה את הפסוק (דה"י א' טז לו) 'בָּרוּךְ ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם'.

הגמרא מקשה על דברי רב גידל: אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי לְרַב דִּימִי, מנין לרב גידל לפרש כך, וְדִלְמָא הפירוש הוא כרב שֶׁגִּדְּלוֹ בַּשֵּׁם הַמְפוֹרָשׁ. משיבה הגמרא: אָמַר לֵיהּ רב דימי לאביי, רב גידל מיאן בפירוש זה כיון שאֵין אוֹמְרִים שֵׁם הַמְפוֹרָשׁ בַּגְּבוּלִים – חוץ לעזרה. וכיון שעזרא עמד חוץ לעזרה, לא יתכן שהזכיר את שם המפורש. מקשה הגמרא: וְלֹא – וכי לדעת רב גידל אין אומרים שם המפורש בגבולים, וְהָכְתִיב (שם שם ד) 'וַיַּעֲמֹד עֶזְרָא הַסֹּפֵר עַל מִגְדַּל עֵץ אֲשֶׁר עָשׂוּ לַדָּבָר', וְאָמַר רַב גִּיהֵל, מהו 'מגדל', שֶׁהעם גִּדְּלוּ לה' ונשבע בַּשֵּׁם הַמְפוֹרָשׁ לעשות כהוראת עזרא. מתרצת הגמרא: הוֹרָאַת שָׁעָה הָיְתָה זו, שזעקו לה' שיעקור את יצר הרע מביניהם, אבל בכל מקום אסור.

הגמרא ממשיכה לדרוש את הפסוקים: בתפילת אנשי כנסת הגדולה שם נאמר (שם ט ד) 'וַיִּצְעֲקוּ אֶל ה' אֱלֹהִים בְּקוֹל גָּדוֹל'. מבררת הגמרא: מַאי אָמוּר בזעקתם. משיבה הגמרא: אָמַר רַב וְאִיתֵימָא רַבִּי יוֹחָנָן, בְּיָא בְּיָא – אבוי אבוי, הַיְינוּ הַאי – הלא זהו, היצר הרע של עבודה זרה, דְּאַחְרְבֵיהּ לְמִקְדָּשָׁא – שהחריב את המקדש, וְקַלְיֵהּ לְהֵיכְלֵיהּ – ושרף את היכלו, וְקַטְלִינְהוּ לְכוּלְּהוּ צַדִּיקֵי – והרג את כל הצדיקים, וַאֲגְלִינְהוּ לְיִשְׂרָאֵל מֵאַרְעָהּוֹן – והגלה את ישראל מארצם, וְאַחר כל זאת הוא עֲדַיִן מְרַקֵּד בֵּינָן ומסיתנו. כְּלוּם – וכי לא לכך יְהַבְתֵּיהּ לָן את היצר הרע אֶלָּא כדי לְקַבּוּלֵי בֵּיהּ אַגְרָא – לקבל שכר כשנתגבר עליו, אך אנחנו לֹא אִיהוּ בְּעִינָן וְלֹא אַגְרֵיהּ בְּעִינָן – לא בו אנו חפצים ולא בשכרו. נָפַל לְהוּ פִּיתְקָא – כתב מֶרְקָעָא, דַּהֲוָה כְּתַב בָּהּ אֱמֶת, כלומר שה' מסכים עמם שטוב הדבר לסלקו.

אָמַר רַב חֲנִינָא, שָׁמַע מִינָּהּ שחוֹתָמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֱמֶת, ולכן חתם 'אמת' בפיתקא, כמלך שמסכים עם עבדיו וחותם על תקנותיהם.

הגמרא ממשיכה בסיפור המעשה: אוֹתִיבוּ בְּתַעֲנִיתָא – ישבו אנשי כנסת הגדולה בתענית תְּלָתָא יוֹמִין וּתְלָתָא לֵילְוָותָא, וּמְסָרוּהוּ נְיָהֲלֵיהוּ – נתנו אותו בידיהם לבטל את כוחו. באותה שעה, נָפַק אָתָא – יצא ובא כְּגוּרְיָא דְּנוּרָא – כמו ארי קטן מאש מִבֵּית קָדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים. אָמַר לְהוּ זכריה בן עדו הַנָּבִיא לְיִשְׂרָאֵל, הַיְינוּ יְצִירָא דַּעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, שֶׁנֶּאֱמַר בדברי זכריה לחברי אנשי כנסת הגדולה (זכריה ה ח) 'וַיֹּאמֶר זֹאת הָרִשְׁעָה' – הארי הזה הוא היצר של עבודה זרה. בַּהֲדֵי דְּתַפְסוּהּ לֵיהּ – בשעה שתפסוהו, אַשְׁתְּמִטִי בֵּינֵיתָא מִמַּזְיֵא – נתלשה שערה משערותיו, וּרְמָא קָלָא – הרים קול וצווח וְאָזַל קָלֵיהּ – ונשמע קולו עד אַרְבַּע מְאָה פַּרְסֵי. אָמְרוּ אנשי כנסת הגדולה, הֵיכִי נַעֲבִיד – מה נעשה, דִּילְמָא חַס וְשָׁלוֹם מְרַחֲמֵי עֲלֵיהּ מִן שְׁמַיָּא מחמת צעקתו. אָמַר לְהוּ נָבִיא, שַׁדְיוּהוּ בְּרוּדָא דְּאַבְרָא – השליכוהו לסיר של עופרת, וַחֲפֵיוּהוּ בְּאַבְרָא – וכסו את פי הסיר בעופרת, כיון דְּאַבְרָא מְשַׁאֵב שָׁאִיב קָלָא – עופרת שואבת את הקול שלא ישמע, יותר מכלי מתכת. ואכן כך עשו, שֶׁנֶּאֱמַר (שם) 'וַיֹּאמֶר זֹאת הָרִשְׁעָה, וַיַּשְׁלֵךְ אֹתָהּ אֶל תּוֹךְ הָאֵיפָה, וַיַּשְׁלֵךְ אֶת אֶבֶן הָעוֹפֶרֶת אֶל פִּיהָ'.

המשיבו וְאָמְרוּ אנשי כנסת הגדולה, הוֹאִיל וְעַד רָצוֹן הוּא, שנמסר בידינו יצר של עבודה זרה, נִבְעֵי רַחֲמֵי – נבקש רחמים אף אֵיצְרָא דַּעֲבֵירָה [–של עריות] ונבטל את כוחו לגמרי. בָּעוּ רַחֲמֵי, וְאִמְּסַר בְּיָדַיְיהוּ. אָמַר לְהוּ היצר, חָזוּ – התבוננו, דְּאִי קַטֵלְתּוּ לֵיהּ לְהַהוּא [את יצר הערירות] כַּלְיָא עָלְמָא – יכלה העולם, כי אם תתבטל התאווה לא יפרו וירבו. חֲכָשׁוּהוּ תִּלְתָא יוֹמֵי כדי לבחון אם אכן אי אפשר לעולם בלעדיו, וּבְעוּ בֵּיעָתָא בַּת יוֹמָא בְּכָל אֲרַע יִשְׂרָאֵל וְלֹא אַשְׁתְּכַח – וכשחיפשו בכל ארץ ישראל ביצה טריה לצורך חולה, לא מצאו, כי אפילו התרנגולים לא התאוו לפרות ולרבות. אָמְרִי, חֵיכִי נַעֲבִיד. אם נְקַטְלֵיהּ – נהרגהו, הרי כַּלְיָא עָלְמָא. ואם נִיבְעֵי רַחֲמֵי אַפַּלְגָא – שישלוט באדם רק לדבר היתר ולא לעבירה, הרי פַּלְגָא בִּרְקִיעָא לֹא יָהֲבֵי – משמים אין נותנים חצי דבר. לפיכך כַּחֲלִינְהוּ לְעֵינֵיהּ – סימאו את עיניו על ידי כחול [–מין סם], וּשְׁבָקוּהוּ ולא הרגוהו. וְאַהֲנֵי מה שסימאוהו, דְּלֹא מִיגָּרֵי בֵּיהּ לְאִינָשׁ בְּקָרִיבְתַּהּ – שאינו מגרה אדם לחטוא עם קרובותיו, אבל עדיין הוא מגרה אותו באשת איש ובנדה.

הגמרא חוזרת לביאור תיבת 'גדול': בְּמַעֲרָבָא [–ארץ ישראל] מַתְנוּ הָכִי – שנו כך את המחלוקת בביאור תיבת גדול האמור בפסוק, רַב גִּיהֵל אָמַר, 'גָּדוֹל' היינו שֶׁגִּדְּלוֹ עזרא ושיבחו לה' בַּשֵּׁם הַמְפוֹרָשׁ, וְרַב מַתְנָא אָמַר, שגידלו בשבחים הנזכרים בפסוק 'הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא'.

וְהָא – ודרשה זו דְּרַב מַתְנָא, מַמְטֵיָא – באה לְדַרְבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, כלומר מסייעת לדבריו. דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, לָמָּה נִקְרָא שְׁמָן אֲנָשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה, לפי שֶׁהֶחֱזִירוּ את הָעֲטָרָה של הקדוש ברוך הוא לְיוֹשְׁנָהּ – לקדמותה. שהרי בתחילה אָתָא מֹשֶׁה וְאָמַר – הזכיר את ה' בתואר (דברים י יז) 'הָאֵל הַגָּדֹל הַגִּבֹּר וְהַנּוֹרָא'. וכאשר אָתָא יִרְמְיָה וראה את שרי נבוכדנצר נכנסים להיכל ועושים ברצונם ואינם יראים, עמד וְאָמַר, אם הַנָּכְרִים מְקַרְקְרִין [–הורסים] בְּהֵיכָלוֹ אַיֵּה הם נוֹרְאוֹתָיו – היכן מוראו, לפיכך לֹא אָמַר 'נורא'. אחר כך אָתָא דָּנִיֵּאל וְאָמַר, הרי נָכְרִים מְשַׁתַּעְבְּדִים בְּבָנָיו כבר שבעים שנה בגלות בבל, אם כן אַיֵּה גְּבוּרוֹתָיו, לפיכך לֹא אָמַר 'גִּבּוֹר'. אך כאשר אָתוּ אֲנָשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה, וראו שבסוף שנות הגלות נצלו ישראל מכמה צרות, עמדו וְאָמְרוּ, אַדְרַבָּה, זוֹ – מה שה' לא העניש את הרשעים בכל אותן שנים ששעבדו בישראל, הֵיא גְּבוּרַת גְּבוּרָתוֹ – גילוי לגבורתו הגדולה ביותר, שֶׁכּוֹבֵשׁ אֶת יִצְרוֹ [–רצונו] בכך שֶׁנּוֹתֵן אֶרֶךְ אַפַּיִם לָרְשָׁעִים. ומיום החורבן, שנאספו כל האומות להשמיד את ישראל ולא יכלו, אתה למד שאֵלּוּ הֵן נוֹרְאוֹתָיו, שֶׁכֵּן אִלְמָלֵא מוֹרָאוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הֵיאַךְ אוּמָּה אַחַת [–ישראל] יְכוֹלָה לְהִתְקַיֵּים בֵּין הָאוּמּוֹת. ועל שם שחזרו והוסיפו תארי 'גיבור ונורא', נקראו אנשי כנסת הגדולה.

מקשה הגמרא: וְרַבָּנָן – ירמיה ודניאל הֵיכִי עָבְדִי הֵיכִי שפיחתו תארים אלו וְעָקְרֵי תַּקָּנָתָא דְּתַקִּין מֹשֶׁה. מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, מִתּוֹךְ שֶׁיּוֹדְעִין בְּהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁאֱמָתִי הוּא – מסכים עם האמת ושונא את השקר, לְפִיכָךְ לֹא כִּיזְּבוּ בּוֹ – לא שיבחוהו במידה שלא היתה נראית בזמנם.

שנינו במשנה: וְקוֹרֵא אַחֲרֵי מוֹת (ויקרא טז) וְאַךְ בֶּעָשׂוֹר (ויקרא כג). נמצא שהכהן גדול דילג בקריאת התורה, לפיכך מקשה הגמרא: וְרַמִּינְהִי, שנינו (מגילה פ"ד מ"ד) מְדַלְּגִין – מותר לדלג מפרשה לפרשה בַּנְּבִיא, וְאֵין מְדַלְּגִין בַּתּוֹרָה. מתרצת הגמרא: לֹא קַשְׁיָא, כָּאן – במסכת מגילה ששנינו שאין מדלגים בתורה, מדובר שמדלג הרבה, בִּכְדֵי שֶׁעד שיגמור לגלול לאותו מקום כבר יַפְסִיק [–יסיים] הַתּוּרְגְּמָן לפרש את הפרשה הקודמת, ואין זה מכבוד הציבור להמתין ולשתוק עד שיגמור לגלול. אבל כָּאן – במשנתינו,

המשך בעמוד קעח

קרובות הן הפרשיות בִּכְדֵי שֶׁלֹּא יַפְסִיק הַתּוּרְגְּמָן, לפיכך הותר לדלג.

הגמרא שבה ומקשה: וְהָא עָלְּהּ – על דין זה שאין מדלגים בתורה קָתָנֵי במשנה שם כך, מְדַלְּגִין בַּנְּבִיא וְאֵין מְדַלְּגִין בְּתוֹרָה, וְכשהתירו לדלג [בנביא] עַד בַּמָּה הוא מְדַלֵּג, בִּכְדֵי שֶׁלֹּא יַפְסִיק הַתּוּרְגְּמָן. משמע, הָא בְּתוֹרָה, אפילו בכדי שלא יפסיק התורגמן כְּלָל כְּלָל לֹא התירו לדלג. מתרצת הגמרא: אָמַר אַבָּיֵי, לֹא קַשְׁיָא, כָּאן – במשנתינו, דילג הכהן ממקום למקום בְּעָנְיָן אֶחָד, הייינו ענין יום הכפורים, וזה מותר לעשות אפילו בתורה [בכדי שלא יפסיק התורגמן]. אבל כָּאן – במסכת מגילה, מדובר שרוצה לדלג בְּשָׁנֵי עִנְיָנִין, וזאת אסרו לעשות בתורה אפילו בכדי שלא יפסיק התורגמן.

הגמרא מביאה ראיה לתירוצו של אביי: וְהָתַנְיָא – ואכן כך שנינו בברייתא, מְדַלְּגִין בְּתוֹרָה בְּעָנְיָן אֶחָד, וּבַנְּבִיא בְּשָׁנֵי עִנְיָנִין. וּכָאן וְכָאן – בתורה ובנביא, מדובר בִּכְדֵי שֶׁלֹּא יַפְסִיק הַתּוּרְגְּמָן. וְאֵין מְדַלְּגִין מִנְּבִיא לְנָבִיא – מספר לספר, וּבְנָבִיא שֶׁל שְׁנֵים עָשָׂר מְדַלְּגִין כי בולו נחשב כספר אחד.